

MIGRACIÓ I REFUGI

DRETS SENSE FRONTERES: CANÇONS SENSE FRONTERES

INTRODUCCIÓ SOBRE L'ORIGEN

Aquesta proposta didàctica té l'origen en el projecte internacional *Connectant mons*. Molts i moltes mestres ens havien demanat poder disposar de les activitats que apareixien en la plataforma *online* de *Connectant mons* per poder dur-les a terme als centres independentment del calendari de l'activitat *online* i del procés cooperatiu amb altres escoles.

Hem mantingut les animacions, les línies argumentals i els ni-

vells de contingut, i hem adequat les activitats al nou context fora de la plataforma *online*.

Us recomanem la lectura d'aquesta guia, que us facilitarà pistes per al desenvolupament de les diferents activitats que es proposen, i idees per aprofundir en determinats aspectes i temes.

Més informació a la web www.conectandomundos.org

Índex

Resum de l'animació, objectius i temes	3
Objectius	4
Priorització de continguts	4
Història per a l'animació	4
Pautes metodològiques per al desenvolupament de les activitats	5
Em dic Nikolina	5
Per què les persones ens movem pel món?	8
Totes les persones tenim drets	12
Drets sense fronteres	14
Cançons sense fronteres	15
Lectures d'interès	16
Parlem de rumors, de mites i de fets... i de fets que no són notícia	16
Estructures bàsiques per a l'aprenentatge cooperatiu	18
Glossari	22
Recursos complementaris	25

Resum de l'animació, objectius i temes

Moure's pel món és un dret de totes les persones i un fenomen humà que existeix des de l'inici dels temps. Cada dia i des de sempre, milers de persones decideixen emprendre un viatge buscant conèixer món, una bona feina, noves oportunitats... i moltes altres ho fan fugint de conflictes o de causes que posen en perill la seva vida i la dels seus éssers estimats.

Actualment, gairebé 60 milions de persones a tot el món es veuen forçades a viure lluny de casa seva, una xifra rècord des de la Segona Guerra Mundial, segons les Nacions Unides. Aquests últims anys, més de quatre milions de persones han hagut de fugir de Síria escapant de la guerra civil –tal com passa en molts altres conflictes armats– o de situacions de violència i de pobresa extrema, que també amenacen la seva supervivència.

Davant d'aquest fenomen, en el marc dels Objectius de Desenvolupament Sostenible, la comunitat internacional es planteja el repte de facilitar la migració i la mobilitat ordenades, segures, regulars i responsables de les persones, entre altres coses mitjançant l'aplicació de polítiques migratòries planificades i ben gestionades.

Amb la proposta Drets sense fronteres, pretenem oferir eines per abordar les causes de la migració forçosa i els factors que afecten les persones en trànsit, i exigir un compromís més gran amb els drets humans i la seguretat de les persones, el desenvolupament sostenible i la prevenció de conflictes violents, per garantir el dret de totes les persones a una vida digna i en pau.

Objectius

- Fer aflorar els sentiments i les emocions de les persones quan han d'abandonar casa seva, la família i el territori.
- Analitzar i entendre el concepte de frontera (visible i invisible) i, en la mesura del que sigui possible, els tipus de frontera existents.
- Conèixer el dret de les persones a escollir el lloc i el país on volen viure.
- Valorar la diversitat com un element d'enriquiment personal i social des d'una perspectiva d'identitats inclusives.
- Fomentar actituds d'acollida i d'empatia.

Priorització de continguts

- Fronteres visibles i invisibles.
- Sentiments i emocions de les persones quan han d'abandonar casa seva, la família i el territori.
- L'empatia i la riquesa de la diversitat.
- El dret a desplaçar-nos lliurement.
- Per què les persones ens movem?
- Vulneració de drets.
- Què significa migrant, refugiat, etc.? Imaginari col·lectiu.

Història per a l'animació

- La Nikolina és filla d'una família de croats que van fugir del seu país a causa de la guerra i ara viuen als Estats Units. La història de la seva família permetrà evidenciar que totes les persones tenim un passat migrant.

Pautes metodològiques per al desenvolupament de les activitats

Em dic Nikolina

Drets i fronteres.

La història de la Nikolina i el diàleg a classe

A partir de la història, organitzada en capítols, proposem una bateria de preguntes per facilitar la comprensió de la lectura o de la narració que es faci a classe. Així mateix, proposem altres preguntes que conviden a la reflexió i al diàleg sobre els sentiments i les emocions que els diversos personatges experimenten en cada situació.

La història de la Nikolina té un triple objectiu: establir ponts entre la història fictícia i la realitat de cada nen i nena, descobrir que les migracions són un fet quotidià i que sempre s'ha donat en la història de la humanitat i, per últim, enfocar de manera empàtica la situació que milions de persones estan vivint al món. Molts nois i noies només coneixen aquesta realitat a través dels mitjans de comunicació, i gairebé sempre amb idees negatives sobre les persones refugiades, migrants, etc. Gràcies a la història de la Nikolina i de la seva família tindran l'oportunitat de parlar de la diversitat i del dret a la diferència, del descobriment de l'altre des del respecte, de la positivitat i de la riquesa de l'aprenentatge mutu.

Atesa la complexitat dels conceptes que apareixen en la temàtica, determinades paraules apareixeran **en color vermell** en el text. Aquestes paraules remetran al glossari bàsic de termes, que permetrà explicar-ne el significat a l'alumnat. Les persones que vulguin més informació trobaran dos enllaços a diccionaris més especialitzats i complets.

Si parlem d'identitats

En el capítol 1, la Nikolina ens presenta la seva família i ens parla dels seus orígens, del seu present i del seu futur. Com molts dels nens i les nenes que participen a Connectant mons, ha nascut en una ciutat determinada d'un país determinat, però la seva família ve d'altres llocs.

És recomanable parar una mica d'atenció tant al concepte d'identitat com a les vivències dels nois i les noies, que comencen a entrar en l'adolescència, i també a les tensions existents. Amb aquest propòsit, us proposem dues lectures: d'una banda, un text explicatiu del llibre *Identidades asesinas*, d'Amin Maalouf, i, de l'altra, una reflexió de Jaume Funes i Miquel Àngel Essomba sobre les confrontacions adolescents i les tensions migratòries.

“La identitat la constitueixen un munt d'elements, i està feta de múltiples pertinences, però no coincideix mai la mateixa combinació en dues persones diferents, de manera que la identitat personal és sempre única i complexa. Molta gent considera que una d'aquestes

pertinences és més important que les altres en qualsevol circumstància (per a alguns és la nació, per uns altres la religió, la classe o la llengua), però no n'hi ha cap que prevalgui de manera absoluta. En tot cas, sovint tendim a reconèixer-nos en la pertinença més destacada, encara que no sigui de les que considerem més definitòries. La identitat no ens és donada una sola vegada i per sempre, sinó que es va construint i transformant al llarg de l'existència; de fet, la major part de les pertinences no són heretades, sinó apreses. I és que allò que acaba determinant les pertinences d'una persona és sobretot la influència dels altres, tant dels amics, els qui tinc a prop, com dels desconeguts, els qui tinc davant meu. Finalment, remarca Maalouf, la identitat és una qüestió de símbols i fins i tot d'aparences i, per aquest motiu, els elements simbòlics (des del llenguatge fins als mites, des de la literatura fins a les banderes) tenen un paper especialment significatiu en tota la qüestió de la identitat.”¹

Confrontacions adolescents i tensions migratòries²

“Bona part de les conductes adolescents i joves tenen com a lògica interna la necessitat de la diferenciació: no ser confosos amb la gent adulta, no ser considerats com un conjunt homogeni. Necessiten deixar clar que no són com nosaltres, els adults, i que són molt diferents entre ells. Bona part de les seves relacions són relacions diferenciadores: agrupar-se i des agrupar-se, ignorar-se o confrontar-se per deixar clar qui són i qui no són.

En la immensa majoria dels casos, l'afirmació diferenciadora fa servir components dels estils de vida. No obstant això, sovint fa servir alguna característica a la qual la societat adulta atribueix un valor simbòlic especial. Aquesta és, per exemple, en determinats col·lectius, l'adscripció nacional.

La presència de les noves diversitats “emigrades” trastoca i desplaça algunes d'aquestes confrontacions. És fàcil aconseguir una mena de “pacte nacional” per identificar el contrari entre els col·lectius que han vingut de fora. Els “moros” o els “paquis” poden passar a ser els enemics de tots.

En intentar identificar els reptes educatius, sembla que hauríem de distingir dos grans tipus de relacions diferenciadores entre els nois i noies joves: la pura confrontació i l'exclusió.

Els nois i noies “del país” estan resolent bona part de les seves dificultats d'identitat a partir de definicions i de confrontacions excloents amb els que, segons ells, no són d'aquí. Quan es treballen aquests processos com qüestions relacionades amb els estils de vida i amb les tensions en les relacions de convivència, és més fàcil evitar que es converteixin en exclusions amb components racistes. Viuen immersos en un conjunt de contradiccions i de malestars que deriven amb facilitat cap als personatges als que poden atribuir “la culpa”.

1. Extret d'*Identidades asesinas*, Amin Maalouf, 1999.

2. Font: Jaume Funes i Miquel Àngel Essomba, *Construint identitats. Espais i processos de socialització dels joves d'origen immigrat*. Fundació Jaume Bofill, 2004.

Però també passa a l'inrevés. La interrelació de confrontació ens fa construir identitats depenent de com ens veuen. Els adolescents d'origen immigrant són allò que els altres adolescents els deixen ser i allò que els obliguen a ser, almenys com a reacció a l'aïllament i a l'exclusió. A més, també són com els consideren els adults (per exemple, el professorat). Les diferenciacions fetes per les persones adultes són aprofitades i reforçades pels adolescents d'aquí, i se n'amplifica la càrrega de negativitat."

Parlem de murs

Per mitjà de la història s'introdueix el concepte de *frontera*. Destacarem les fronteres naturals. Són les que divideixen antropològicament les persones en els espais vitals (llacs, rius, muntanyes, seralades, etc.). Així mateix, farem notar les coses que s'han construït precisament per superar aquests obstacles (ponts, camins, etc.).

Per mitjà de les fotografies aprofitarem per parlar dels murs que construïm (filats, tanques, parets, reixats, reixes, etc.). Sorgirà el debat sobre la funció que tenen aquests murs i la necessitat que tenim de sentir-nos protegits, defensats... Podem aprofitar per explicar que tots aquests murs són visibles, però que també hi ha altres murs, altres obstacles que separen les persones i que no es veuen, començant per exemple per la distància, que hem superat gràcies a la tecnologia i als transports (avió, vaixell, tren, autopista, etc.). També hi ha altres murs que no es veuen i ens separen: quan ens barllem amb un company o una companya, quan no ens entenem perquè parlem llengües diferents, entre generacions, etc. És probable que sorgeixin exemples de fronteres culturals, socials o econòmiques, encara que no s'esmenti el concepte. Sigui quin sigui l'exemple, el més important és buscar fórmules o exemples que, d'una banda, desmitifiquin la "separació insalvable" i, de l'altra, evidencin que la separació no és necessària, que la mescla és vida, riquesa, diversitat i aprenentatge.

En algun moment sorgirà el concepte de *frontera política*. Parlarem de la frontera com una línia convencional que marca el confí d'un país. Algunes fronteres poden estar delimitades de forma física (amb murs o xarxes de filferro), tot i que no sempre és el cas. Els països acorden fins on arriben els límits respectius; en passar aquest límit (la frontera), s'ingressa en el territori del país veí.

Definició de frontera: "S'[anomena] d'aquesta manera les línies ubicades en els límits d'una regió determinada, ja sigui un país, un Estat [o] districte, [creades] amb la finalitat de delimitar les porcions de terra, aire i aigua determinades entre una regió i una altra. A més de les delimitacions territorials, també s'estableix la jurisdicció d'un govern determinat sobre les diferents porcions de terra que es trobin dins el seu territori, **allò que passi fora d'aquest territori passa a ser problema de l'estat veí.**"³

3. Font: <http://conceptodefinicion.de/fronteras/>

Adjuntem aquesta definició del concepte de *frontera* i en destaquem en negreta l'última frase per subratllar el missatge habitualment implícit en aquesta mena de definició. Precisament, l'objectiu de Connectant mons i de qualsevol proposta didàctica d'educació per al desenvolupament és totalment contrari a aquest plantejament de desafecció o desinterès per l'altre, pel veí. Aquest argument es resumeix en la frase següents: **“Educar perquè res no ens sigui aliè” (Gimeno Sacristán).**

Aspectes que cal tenir en compte en fer l'entrevista

Abans de dur a terme l'entrevista, és important que l'alumnat sigui conscient que, per a moltes persones, parlar dels seus orígens, de per què se'n van anar, etc., és una qüestió molt personal i íntima. Cal fer les preguntes amb respecte i delicadesa. És probable que, tot i ser persones properes, mai no hagin explicat en públic els motius de la seva marxa. És important fer entendre a l'alumnat que prendre la decisió de marxar no és fàcil i que quasi sempre és un acte de generositat cap a la família, cap a les persones que més s'estima. L'entrevista és una forma de contrarestar certs missatges molt perniciosos i totalment falsos sobre la realitat de les persones migrants o refugiades.

Per què les persones ens movem pel món?

Sentiments i emocions de les persones quan han d'abandonar casa seva, la família i el territori.

Per què ens movem?

L'empatia i la riquesa de la diversitat.

Com compartir les entrevistes fetes a casa

On vas néixer?

On van néixer el teu pare i la teva mare?

On van néixer els teus avis i àvies?

Algú de la teva família ha viscut mai en un altre lloc que no sigui on viu ara?

Coneixes algú d'un altre lloc? D'on és?

Per què va marxar del seu país, ciutat o poble?

Com es va sentir en marxar?

Com va marxar? Amb qui va marxar?

Com es va sentir en arribar al lloc nou? Li va costar adaptar-se?

Coneixes el nom d'alguna persona famosa? D'on és? Per què t'agrada?

Obrirem el debat amb tota la classe per compartir la informació relativa a les primeres preguntes i esbrinarem si han pogut parlar amb algú que hagi viscut en un altre país o en una altra regió.

Per recopilar la informació podem fer un mural gegant amb paper d'embalar i dividir la classe en grups de cinc membres. Cada grup compartirà la informació que hagi recollit en general i haurà d'apuntar al mural:

- Lloc de naixement de les seves famílies:
- Les persones marxen del seu país, de la seva ciutat o del seu poble perquè...
- En marxar, les persones senten que...
- En arribar al lloc nou, les persones senten que...

Un cop recopilada la informació, es llegirà en veu alta perquè cadascú vagi traient les seves pròpies conclusions sobre les causes de la marxa i sobre els sentiments i les emocions que s'experimenten. Conèixer les vivències de persones reals i properes ajudarà a viure la migració com un fet quotidià i natural.

Persona refugiada, desplaçada o migrant?

Aquest vídeo ens permetrà explicar les diferències que hi ha entre el que entenem per persona refugiada, persona migrant i persona desplaçada. Així mateix, podrem observar les causes per les quals les persones es mouen al món i analitzar si coincideixen amb la informació recollida en les entrevistes amb les famílies. Recordeu que podeu fer servir el glossari de termes que apareix al final d'aquesta guia per aclarir qualsevol dubte. Abans de visionar el vídeo és útil fer aflorar els conceptes previs de l'alumnat, per poder contrastar-los després.

Després d'haver vist el vídeo en petits grups, responeu les preguntes següents:

- Segons el vídeo, quines són les causes per les quals les persones ens movem? Coincideixen amb les que hem identificat en l'activitat amb les famílies?
- Quina diferència hi ha entre ser una persona refugiada, una persona migrant o una persona desplaçada?
- Totes les persones refugiades són migrants?

Parlem del valor de la diversitat dins i fora de l'aula

La gestió de la diversitat en el sistema educatiu:

“L’atenció a la diversitat vol dir tenir en compte que en qualsevol societat hi ha diferents cultures depenent de la classe social, del grup ètnic, del gènere, de l’orientació sexual, del territori i d’un llarg etcètera. No obstant això, la nostra escola privilegia, i alhora oculta, una cultura d’objectes privilegiats, la cultura de la minoria social dominant: les seves maneres de parlar, de moure’s, de relacionar-se, les seves hipocresies, els seus defectes i les seves virtuts. Però no només som diversos depenent de factors estructurals, també ho som com a individus: a uns pot agradar-los més la pintura, altres són molt bons en l’expressió verbal, altres són capaços d’organitzar equips de treball, els de més enllà senten una passió extraordinària per la vida animal, i així fins a l’infinít.

A la nostra escola podem aprendre les diferències entre les plantes tal·lòfites i les briòfites i, al mateix temps, ser incapaços de distingir un om d’una alzina o ignorar d’on procedeixen els aliments amb què ens alimentem. Algú s’encarrega de fer aquesta selecció cultural arbitrària i ho presenta com la cultura veritable i única. I això és el que han de memoritzar els nens i les nenes independentment de la rellevància d’aquests coneixements. Una escola oberta a la diversitat és una escola que s’interroga sobre aquesta rellevància.

Aparentment a les noies els va bé a l’escola: tenen millors resultats que els nois, promocionen en percentatges més alts, tenen un fracàs menor. No obstant això, acaben optant per determinades carreres universitàries en major mesura (magisteri, infermeria, psicologia, medicina) que altres (les enginyeries en general). Tot això acaba per traduir-se en el fet que hi ha poques dones en els alts càrrecs. La nostra escola –especialment certes assignatures– promou la subtilesa, la reflexió i la creativitat?

Una escola que pretengui atendre la diversitat és una escola en la qual la paraula de l’alumnat és la protagonista. A l’escola del silenci mai podrà aflorar la riquesa i l’enorme privilegi que representa tenir alumnes amb diferents interpretacions del món, que procedeixen de diferents tipus de famílies, d’innombrables llocs del món, que parlen idiomes diversos, amb unes gastronomies d’una varietat infinita. Els nens i les nenes arriben a l’escola sabent un munt de coses, i cal partir d’aquests coneixements si volem una escola de qualitat per a tots i totes, capaç d’atendre la diversitat.”⁴

“La diversitat cultural és una riquesa considerable, un recurs inherent al gènere humà, que s’ha de percebre i s’ha de reconèixer com a tal. No hi ha, per cert, cap escala de valors entre les cultures: són totes iguals en dignitat i en dret, independentment del nombre dels seus representants o de l’extensió dels territoris on floreixen. Essencialment, el nostre món és una sincronia de cultures la coexistència i pluralitat de les quals formen la humanitat. És summament urgent

4. Font: “La gestión de la diversidad en el sistema educativo”, Rafael Feito Alonso, professor titular de Sociologia de la Universitat Complutense de Madrid. CIP-Ecosocial – Boletín ECOS núm. 8, agost-octubre 2009.

que aquesta granada de cultures ocupi un lloc destacat en la nostra resposta global al pas del temps, és a dir, al desenvolupament.

Aquest és el missatge que transmet l'Informe Mundial de la UNESCO Invertir en la diversitat cultural i el diàleg intercultural. [...] Entre la diversitat cultural i el medi ambient, l'economia, l'educació i la salut, entre la diversitat cultural i el canvi climàtic, la salvaguarda del patrimoni, la de les llengües, l'accés als recursos i el major benestar, hi ha nexes de tot tipus, de tal manera que resulta impossible interessar-se per un tema precís sense tenir en compte l'abast de les cultures i la seva diversitat.

Ara hem d'avançar i donar ressò a aquest missatge, per tal que en l'àmbit mundial es tradueixi concretament en la realitat quotidiana, en les decisions i les iniciatives dels governs, dels responsables polítics, del sector privat i de la societat civil. Mitjançant l'establiment de múltiples relacions de col·laboració, la UNESCO està determinada a fer que la diversitat cultural ocupi un lloc central en els projectes de desenvolupament, i que el respecte d'aquesta diversitat passi a ser tant el fonament de diàlegs entre les cultures com un instrument en favor de la pau.”⁵

Reptes en contextos multiculturals. Competències interculturals i resolució de conflictes

“Que la qualitat de la relació facilita el coneixement recíproc i l'entesa”.

Per conèixer el marc de referència de l'«altre» no cal repassar enciclopèdies d'etnologia o d'antropologia, tot i que qualsevol lectura ens serà útil. Hem de centrar-nos en la persona que tenim al davant i considerar-la una font valuosa d'informació. Recordant la dita que «cada persona és un món», no oblidem que cada persona té el seu propi model dins d'aquest marc de referència cultural comú. Ho diem perquè moltes vegades caiem en l'error de considerar que els coneixements teòrics sobre altres cultures són garants suficients per entendre'ns amb persones d'aquestes cultures.

Encara que sembli obvi, recordem que el respecte és una de les actituds bàsiques per establir una bona relació amb una persona, sigui quina sigui la cultura o l'origen ètnic que tingui. Cal ampliar aquest respecte al seu model del món, als seus valors i a la seva manera de ser i de situar-se en la vida. No cal que estiguem d'acord amb ell/ella, només cal mostrar-li que té dret a ser respectat.

Aquest respecte inicial és necessari, encara que no estiguem d'acord amb determinats aspectes culturals, per consolidar la confiança amb l'altra persona, perquè tots dos puguem sentir-nos bé, ens obrim al diàleg i a l'intercanvi. Per aconseguir-ho, necessitem fer servir més les nostres destreses i habilitats comunicatives que els possibles coneixements teòrics que podríem tenir sobre la seva cultura. Aquestes

5. Font: <http://www.unesco.org/new/es/culture/resources/report/the-unesco-world-report-on-cultural-diversity>

habilitats les hem desenvolupat en la nostra vida social i professional, i només cal adaptar-les a les persones d'altres cultures.

El nostre aliat fidel és l'observació: ser capaços de captar les informacions verbals i no verbals de la persona que tenim al davant. Quines emocions expressa i com ho fa (Ens sembla normal o ens xoca?). Com es mou i com ocupa l'espai, a quina distància se situa còmodament de nosaltres (És la mateixa que ens agradaria? Massa lluny o massa a prop?). Com formula els missatges (Manifesta el desacord o, al contrari, es mostra conciliador?). Estar atents a aquests matisos ens ajuda a adaptar-nos per mantenir la sintonia i augmentar la confiança. Convé preguntar allò que no entenem; l'altra persona ens donarà la informació necessària i exacta per comprendre allò que no aconseguim explicar en el nostre marc. D'aquesta manera ens estalviem l'esforç d'interpretació i evitem el risc d'equivocar-nos.⁶

Totes les persones tenim drets

El dret a desplaçar-nos lliurement.

El dret d'asil.

Vulneració de drets.

Vies segures i legals.

Anàlisi de l'imaginari col·lectiu: sense papers, il·legal, refugiat, etc.

Parlem d'empatia. La història de la Malak, la Lidia, la Saja, l'Àsia i la Princesa

L'empatia és la capacitat de posar-se al lloc d'una altra persona, d'escoltar-la i comprendre-la. És "posar-se a la pell d'una altra persona". Aquesta posició requereix tres ingredients bàsics: escoltar de manera activa, entendre els sentiments de l'altre i acceptar-los sense jutjar.

Cada grup treballarà amb un testimoni d'una nena o d'una dona que ha hagut d'abandonar casa seva i haurà de completar la fitxa que se'ls adjunta.

L'objectiu és, d'una banda, que els grups coneguin de primera mà qui són aquestes nenes i aquestes dones i què els ha passat. I, de l'altra, que es posin al seu lloc, que empatitzin amb elles, per entendre els sentiments i les emocions que han anat expressant en cada etapa de la seva història. Així mateix, se'ls proposa que s'imaginin on seran d'aquí a uns quants anys. És un bon exercici de projecció que ens acostava més a aquestes històries i que fa que les visquem com a pròpies.

Parlem d'empatia: Imagina't que haguessis de fugir de casa...

Per mitjà del joc que li proposa en Pavel, l'alumnat haurà d'imaginar què sentiria si de cop i volta hagués d'abandonar casa seva emportant-se només allò imprescindible.

D'entrada, haver de decidir quines coses són imprescindibles crea un sentiment de tensió i d'angoixa que s'assembla al que experimenten els personatges. D'aquesta manera, es comencen a posar al seu lloc per entendre què senten les persones que han d'abandonar casa seva de manera imprevista.

6. Font: <http://www.gitanos.org/publicaciones/retoscontextosmulticulturales/interaccion.pdf>

L'activitat es du a terme en petits grups.

- Comenteu en petits grups les coses que heu decidit que us enduríeu.
- Hi ha coincidències? Per què les heu escollit?
- Quins sentiments creieu que experimentaríeu si us passés una cosa així? Com creieu que se senten les persones que han d'abandonar casa seva per sempre?

En la posada en comú escoltarem les opinions dels altres grups per arribar a un consens i redactar conclusions.

El dret a refugi

Mitjançant el vídeo *Derecho a refugio* descobriran que, al món, 60 milions de persones s'han vist forçades a fugir dels conflictes i diversos milions més ho han fet a causa de la pobresa, de la desigualtat i del canvi climàtic. La sol·licitud d'asil de l'oncle Pavel serveix de pretext per analitzar i posar en evidència la vulneració de drets de les persones. El vídeo ens ensenyarà les campanyes i les accions de denúncia que s'estan duent a terme a tot el món.

Després de veure el vídeo, hauran de respondre en petits grups les preguntes següents:

- Què és el dret d'asil?
- Per què es parla de vies segures i legals? Saps què vol dir?
- Per què s'afirma que s'estan vulnerant els drets de les persones?

Aquesta activitat es reforça en gran manera amb la informació que arriba a través dels mitjans. També serà important tenir en compte els marcs legals com la **Convenció de Ginebra de 1951 sobre l'Estatut dels Refugiats i el seu Protocol Addicional de Nova York de 1967** que, des de la seva aprovació, han permès protegir milions de persones refugiades a tot el planeta. Tots dos documents estableixen qui és una persona refugiada, així com els mecanismes de protecció i assistència, i els drets socials que els Estats signants han de garantir. En aquest sentit també és crucial la **Declaració Universal dels Drets Humans**.

Més informació: <http://www.acnur.org/a-quien-ayuda/refugiados/quien-es-un-refugiado/>

Drets sense fronteres

Treball col·laboratiu

Es proposa escriure la lletra d'una cançó amb tres estrofes que reflecteixin els continguts treballats i tot el que s'ha après en cada capítol.

Per dur a terme aquesta activitat de manera col·laborativa us facilitem unes idees que us poden servir:⁷

- Establir les metes i els objectius de l'activitat, de manera que els i les alumnes se sentin motivats i compromesos a l'hora de treballar per assolir-los.
- Organitzar l'alumnat per equips o petits grups de treball, de quatre o cinc persones, que s'encarregaran de complir diverses tasques o funcions. Procurar que hi hagi diversitat de tota mena en cada grup i que el nombre de nois i noies estigui equilibrat. Com més talents, visions i sensibilitats diferents hi hagi en cada grup, més enriquidora serà l'experiència.
- Promoure la comunicació i el respecte mutu. Han d'estar oberts a compartir les seves idees i els seus coneixements, amb confiança i sense por; sempre amb la ment oberta a allò que aportin els altres. Si ho creieu necessari, es poden establir normes de diàleg, i fins i tot es poden determinar la freqüència i el mitjà de comunicació perquè aprenguin a col·laborar.
- Guiar o facilitar l'activitat, deixant-los assumir la seva responsabilitat, de manera que puguin desenvolupar els seus propis projectes o idees. Acordar bé els passos i els processos que es poden seguir per completar les tasques establertes, i que les planifiquin, que defineixin la implicació de cadascú i s'organitzin.
- Estructurar el procés en diverses fases i programar diversos moments per revisar com estan duent a terme l'activitat.
- Fomentar la creativitat tant en l'escriptura com en el muntatge visual.

Estructura de l'aprenentatge cooperatiu⁸

L'aprenentatge cooperatiu consisteix a treballar junts per assolir objectius comuns. Si jo aprenc, tu aprens i tots aprenem. En una situació d'aprenentatge d'aquesta índole, els membres d'un grup procuren obtenir resultats beneficiosos per a ells mateixos i per a tots els altres membres del grup. L'aprenentatge cooperatiu no és sinó l'ús didàctic dels equips de treball reduïts, en els quals l'alumnat treballa de manera conjunta per maximitzar tant el seu propi aprenentatge com el dels seus companys i companyes d'equip (Johnson, Johnson i Holubec, 1999). Un equip cooperatiu és alguna cosa més que un conjunt d'individus que fan alguna cosa plegats. Un grup d'alumnes formarà un equip cooperatiu en la mesura que es donin les condicions següents:

- Estan units fortament (el fet de pertànyer a un mateix equip, l'objectiu que persegueixen, etc.).
- Hi ha una relació d'igualtat entre ells, ningú no se sent superior als altres, tots són valorats i se senten valorats pels seus companys.

7. Font: <http://www.aulaplaneta.com/2014/11/03/recursos-tic/diez-consejos-para-aplicar-el-aprendizaje-colaborativo-en-el-aula>

8. Font: <http://www.orientacionandujar.es/wp-content/uploads/2013/06/El-Trabajo-Cooperativo-como-Metodolog%C3%ADa-para-la-Escuela-Inclusiva.pdf>

- Hi ha una interdependència entre ells; allò que afecta un membre de l'equip importa a tota la resta.
- No hi ha una relació de competència entre ells, sinó de cooperació i d'exigència mútua; ajudar un company repercuteix favorablement en un mateix i en tot l'equip.

Ens comprometem

El final del capítol 4 és el moment de mirar enrere, de repassar tot el que s'ha compartit i tot el que s'ha descobert. És el moment de preguntar-se què podem fer nosaltres per contribuir a canviar aquesta situació d'injustícia des de l'àmbit més proper. El que cadascun dels nens i nenes pot fer a l'escola, a la família, al barri, etc.

“Freire deia que la lectura de la paraula i la lectura del món van unides perquè, en el fons, l'educació crítica i emancipadora implica capacitar els i les joves estudiants perquè puguin reconstruir la seva realitat cultural i social a partir de la pròpia experiència d'una manera contrastada, menys esbiaixada.

L'escola té l'opció de silenciar els estudiants, o bé de fer-los ciutadans i ciutadanes crítics i actius. Una educació emancipadora busca educar ciutadans i ciutadanes responsables a partir de les seves experiències, dels seus problemes i necessitats, de les seves veus; ajudar que observin, descobreixin i interpretin críticament els diferents contextos en què desenvolupen la seva vida. Es tracta que la pràctica escolar sigui significativa, tingui sentit i animi el compromís.

Els centres escolars són un espai on es poden generar canvis, que impliquen transformació social. Tot i que no estan generalitzades, ja hi ha experiències que desenvolupen la capacitat de cerca i de significació, d'interpretació crítica en un procés dialògic, i que promouen canvis cap a un currículum més participatiu i cap a una escola més democràtica.”⁹

Cançons sense fronteres

En aquest capítol es proposa participar en una activitat col·lectiva en què poden participar altres classes del centre educatiu: **enderrocar el “mur de les injustícies”**. És una bona oportunitat per implicar les altres classes del centre, les famílies, etc.

En aquesta acció, que pot implicar tot el centre educatiu, es pot donar a conèixer la feina feta en els diferents capítols, així com les solucions i els finals que la classe ha elaborat. Us proposem que la carta de compromisos quedi penjada en algun lloc visible del centre i que serveixi de recordatori.

Us animem a fer fotografies de l'acte en què enderrocareu el “mur de les injustícies” i les compartiu a la web de l'escola o a les xarxes socials amb el hashtag #DretsEnMoviment.

9. Font: Intermón-Oxfam, “Lectura crítica, justícia i solidaritat: ensenyar a l'escola a llegir el món i a conscienciar” a *Pistes per canviar l'escola*.

Lectures d'interès

Parlem de rumors, de mites i de fets... i de fets que no són notícia¹⁰

Mites

Els refugiats són un problema europeu

De fet, a Europa només hi ha el 6% dels refugiats que hi ha al món, en comparació amb el 39% a l'Orient Mitjà i al nord de l'Àfrica, i el 29% a la resta de l'Àfrica. La majoria dels refugiats sirians es troben als països limítrofs (Turquia, el Líban, Jordània i l'Iraq). Tot i que més d'un milió de refugiats van arribar a Europa per mar l'any 2015, això representa només el 0,3% de la població total del continent.

Els refugiats no estan desesperats, ells són els que escullen migrar

Per definició, els refugiats són persones que fugen de conflictes violents o de la persecució. Fan ús del seu dret legal a l'asil, inclòs en la Declaració Universal dels Drets Humans i un dret que també tindríeu vosaltres si mai haguéssiu de fugir de la guerra. Els grans perills físics als quals s'exposen els refugiats en la seva fugida reflecteixen la gravetat de la situació a la qual s'enfronten. Els migrants són una categoria més àmplia que inclou els qui es desplacen per raons econòmiques i també les persones que fugen de desastres ambientals, de la fam i de la pobresa.

A la UE, en especial a través dels mitjans de comunicació, s'ha intentat justificar el creixent enduriment de les polítiques de migració afirmant que Europa ha d'ocupar-se d'un nombre de persones refugiades i migrants més gran del que li correspon. També s'ha dit que la gran majoria de les persones que entren de manera irregular a Europa són migrants econòmics.

La majoria dels refugiats són homes joves sans i forts

En realitat, segons l'ACNUR, més del 75% dels refugiats sirians són dones i nens. Dels refugiats que arriben a Europa, més de la meitat són dones i nens.

Els refugiats roben la feina dels nacionals del país d'acollida

Els refugiats creen ocupació. D'acord amb investigacions de l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic (OCDE), els refugiats expandeixen el mercat intern i creen un lloc de treball per cadascun que ocupen. En alguns països, han estat responsables de gairebé un terç del creixement econòmic entre el 2007 i el 2013.

10. Font:

<http://www.unesco.org/new/es/communication-and-information/resources>
<https://www.es.amnesty.org/en-que-estamos/temas/refugio/>

Els refugiats s'aprofiten de l'Estat del benestar

La majoria dels refugiats aporten molt més a les arques públiques del que en reben. Investigacions al Regne Unit, el Canadà, Alemanya, Grècia, Portugal i Espanya mostren que els refugiats són menys o igual de dependents dels fons públics que els locals.

Els refugiats i els migrants porten el terrorisme

La gran majoria dels principals atacs terroristes dels últims anys han estat perpetrats per ciutadans nascuts als països afectats. En paraules de l'Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Refugiats, António Guterres, "no són els fluxos de refugiats els que causen el terrorisme, és el terrorisme, la tirania i la guerra els que creen refugiats". La creació de divisions entre la gent i el foment de l'odi entre grups és part de l'estratègia del terrorisme.

Els països desenvolupats estan saturats i no poden rebre més gent

El creixement de la població nativa en la majoria dels països desenvolupats està en declivi i la migració pot ser clau per contrarestar el fenomen. Els refugiats i els migrants poden mantenir els nivells de població i proporcionar una base de persones en edat de treballar per contribuir a les pensions d'un nombre creixent de jubilats.

Fets

La majoria dels refugiats del món no surten de la seva regió d'origen. A final del 2013, els països que més nombre de refugiats acollien eren el Pakistan, l'Iran, el Líban, Jordània, Turquia, Kenia, el Txad, Etiòpia, la Xina i els Estats Units.

L'any 2013, el 48% de totes les entrades irregulars i el 63% de totes les arribades irregulars per mar eren de persones procedents de Síria, Eritrea, l'Afganistan i Somàlia, països assolats per conflictes i per abusos generalitzats contra els drets humans. La majoria dels que fugen d'aquests països ho fan per escapar-se de la violència o de la persecució i són, en principi, persones que necessiten protecció internacional.

Segons dades de l'Organització Internacional per a les Migracions (OIM) i de l'Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Refugiats (ACNUR), entre gener i setembre del 2015 més de 3.200 persones van perdre la vida intentant arribar a Europa. Tot i que Síria representa la crisi de refugiats més gran del món, no és l'única. A l'Àfrica, les persones fugen de conflictes i de persecucions en països com el Sudan del Sud, la República Centreafricana, Nigèria, Burundi, Somàlia, Etiòpia, el Sudan i la República Democràtica del Congo. Es calcula que a l'Àfrica subsahariana hi ha tres milions de persones refugiades. A Kenia s'alça Dadaab, el camp de refugiats més gran del món, establert el 1991, i que el maig del 2015 superava les 350.000 persones.

Fets que no són notícia

Les contribucions positives de les persones migrants, com ara les seves competències, els seus recursos i la seva diversitat, gairebé mai no són notícia. No obstant això, aquestes bones notícies també existeixen. Un exemple: segons el Banc Mundial, la migració internacional és bona perquè els treballadors poden anar a llocs on són més productius. El valor dels diners que les persones migrants envien als països en desenvolupament (les anomenades remeses) és tres vegades superior a la quantitat que els governs dediquen a ajuda al desenvolupament, que es calcula que va ser de 404.000 milions de dòlars l'any 2013.

Viatges perillosos

En l'intent d'escapar de situacions desesperades, les persones refugiades i migrants arrisquen la vida en viatges perillosos. Així passa al mar Mediterrani, però també al sud-est asiàtic. D'altra banda, a la ruta dels Balcans, les persones refugiades i migrants estan exposades a detencions arbitràries, a maltractaments per part de les forces de seguretat, a abusos, a explotació per part dels contrabandistes, a devolucions sumàries i fins i tot a la mort. A l'Amèrica Central, milers de persones que intenten creuar Mèxic són segrestades, violades o perden la vida en un dels viatges més perillosos del món. Durant el trajecte s'exposen a abusos a mans de funcionaris dels serveis de migració, agents de policia, militars, traficants d'éssers humans i bandes criminals.

Estructures bàsiques per a l'aprenentatge cooperatiu

Les estructures cooperatives bàsiques es poden fer servir per a diferents finalitats en els diferents moments o seqüències d'una unitat didàctica (UD). Abans d'iniciar una UD, poden servir per conèixer les idees prèvies dels i de les alumnes sobre els continguts que estem a punt de treballar. A l'inici de la UD, poden ser útils per saber fins a quin punt els i les alumnes han entès una explicació o el vídeo que els hem projectat. Durant la UD, poden ser útils per dur a terme les activitats programades i perquè els i les estudiants "apliquin" les competències relacionades amb els continguts treballats. Al final de la UD, poden servir per fer una recapitulació o una síntesi dels continguts treballats.

Estructura	Abans de la UD	A l'inici de la UD	Durant la UD	Al final de la UD
Lectura compartida	“Refrescar” les idees sobre el tema que es vol treballar a partir d'un text.	Introduir un tema a partir d'un text.	Assegurar-se de la comprensió d'un text a partir del qual hauran de fer exercicis.	Assegurar-se de la comprensió d'un text que sintetitza els continguts del tema treballat.
1-2-4	Conèixer les idees prèvies sobre el tema que es treballarà.	Comprovar la comprensió d'una explicació.	Resoldre problemes, respondre preguntes, fer exercicis, etc., sobre el tema que s'està treballant.	Respondre preguntes o construir frases que resumeixin les idees principals del tema treballat.
Foli giratori	Conèixer les idees prèvies sobre el tema que es treballarà.	Comprovar la comprensió d'una explicació, d'un text, etc.	Resoldre problemes, respondre preguntes, fer exercicis, etc., sobre el tema que s'està treballant.	Respondre preguntes o construir frases que resumeixin les idees principals del tema treballat.
Parada de tres minuts	Recordar i exposar idees relacionades amb el tema que es treballarà.	Plantejar qüestions que vulguin conèixer del tema que es comença a treballar.	Plantejar qüestions i dubtes sobre el tema que s'està treballant.	Plantejar qüestions o dubtes al final del tema, després d'haver-lo repassat en equip.

Font: P. Pujolàs i J. R. Lago (coord.), Projecte PAC: Programa CA/AC (“cooperar per aprendre / aprendre a cooperar”) per ensenyar a aprendre en equip, Laboratori de Psicopedagogia de la Universitat de Vic.

Lectura compartida: La lectura d'un text es pot fer de manera compartida, en equip. Per exemple, en un equip de quatre, un membre de l'equip llegeix el primer paràgraf. Els altres han d'estar molt atents, ja que el següent (per exemple, en el sentit de les agulles del rellotge), quan el seu company hagi llegit el primer paràgraf, haurà d'explicar el que acaba de sentir o fer-ne un resum, i els altres hauran de dir si és correcte o no, si estan d'acord o no amb el que ha dit el segon. L'estudiant que ve a continuació (el segon, que ha fet el resum del primer paràgraf) llegirà seguidament el segon paràgraf, i el següent (el tercer) haurà de fer-ne un resum, mentre que els altres dos (el quart i el primer) hauran de dir si el resum és correcte o no. I així successivament, fins que s'hagi llegit tot el text.¹¹

Estructura 1-2-4: El mestre o la mestra planteja una pregunta a tot el grup, per exemple, per comprovar fins a quin punt han entès l'explicació que acaba de fer-los, o bé per aplicar alguna cosa que acaba d'explicar-los. Cada participant rep una plantilla amb tres requadres (un per a la “situació 1”, un altre per a la “situació 2” i un altre per a la “situació 4”), perquè hi apunti les respostes successives. Per començar, dins de cada equip de base, cadascun (“situació 1”) pensa en la resposta correcta a la pregunta plantejada i l'apunta en el primer requadre. Posteriorment, es formen parelles (“situació 2”) que intercanvien respostes i les comenten, i de dues respostes en fan una, i cadascú l'apunta en el segon requadre. Per últim, tot l'equip (“situació 4”), després de comparar les respostes de les dues

11. Estructura ideada per María Jesús Alonso, del Col·legi Públic Comarcal Los Ángeles, de Miranda de Ebro (Burgos); M. J. Alonso i Y. Ortiz, 2005, p. 63; vegeu també Pujolàs, 2008.

parelles que la integren, ha de formular la resposta més adequada a la pregunta plantejada.¹²

El foli giratori: L'educador o l'educadora assigna una tasca als equips de base (una llista de paraules, la redacció d'un conte, les coses que saben sobre un tema determinat per conèixer les seves idees prèvies, una frase que resumeixi una idea fonamental del text que han llegit o del tema que han estudiat, etc.). Per torns, cada membre de l'equip escriu la seva part o aportació en un foli "giratori" abans de passar-lo al company del costat, seguint el sentit de les agulles del rellotge, fins que tots els membres de l'equip hagin participat.¹³

Parada de tres minuts: És una manera de regular o d'estructurar l'activitat més àmplia que el grup està fent en un moment donat, de manera que es facilita la participació i la interacció dels estudiants. Quan el mestre o la mestra, després d'haver donat una explicació a tot el grup, pregunta obertament si algú té cap pregunta o cap dubte, en general hi ha poca participació o sempre participen els mateixos (els més extravertits). Els més tímids o introvertits participen en molt poques ocasions o només si se'ls demana directament que ho facin. Per evitar això, de tant en tant el mestre o la mestra pot interrompre l'explicació i fer una parada de tres minuts (o del temps que es consideri oportú), perquè cada equip de base pensi i reflexioni sobre el que se'ls ha explicat, i formuli dues o tres preguntes o dubtes sobre aspectes que no hagin quedat prou clars. Un cop transcorreguts els tres minuts, el portaveu de cada equip planteja una pregunta o un dubte –de les tres que han formulat–, una per equip en cada ronda. S'ometen les preguntes que ja hagin estat plantejades per un altre equip o que tinguin una formulació similar. Tan bon punt s'hagin fet totes les preguntes, el mestre o la mestra prossegueix l'explicació, fins a la següent parada de tres minuts.¹⁴

Llapis al mig: El mestre o la mestra entrega a cada equip un full amb tantes preguntes o tants exercicis com membres tingui l'equip de base (generalment quatre) en relació amb el tema que treballen a classe. Cada estudiant s'ha de fer càrrec d'una pregunta o d'un exercici:¹⁵

- Ha de llegir en veu alta la pregunta o l'exercici i ha de ser el primer que opini sobre com respondre la pregunta o fer l'exercici.
- Tot seguit pregunta l'opinió dels seus companys i companyes d'equip, seguint un ordre determinat (per exemple, el sentit de les agulles del rellotge) i assegurant-se que tots aportin informació i expressin la seva opinió.
- A partir de les diferents opinions, discuteixen i entre tots escullen la resposta més adequada.
- I, per últim, comprova que tots entenen la resposta o l'exercici tal com ho han decidit entre tots i que sabran apuntar la resposta o fer l'exercici al quadern.

12. Adaptada de <http://www.cooperativelearning.com>

13. Adaptada de Spencer Kagan; vegeu també Pujolàs (2008).

14. Adaptada de <http://www.cooperativelearning.com>

15. Estructura adaptada de Spencer Kagan per Nadia Aguiar Baixauli, del CRA "Río Aragón", de Bailo (Osca), i María Jesús Tallón Medrano, del CEIP "Puente Sardas", de Sabiñánigo (Osca).

Es determina l'ordre de les preguntes o dels exercicis. Quan un estudiant llegeix en veu alta la seva pregunta o el seu exercici, mentre cadascú expressa la seva opinió i entre tots parlen de com es fa o decideixen quina és la resposta correcta, tots col·loquen els llapis o bolígrafs al mig de la taula per indicar que en aquell moment només es pot parlar i escoltar, i que no es pot escriure. Quan tots tenen clar què s'ha de contestar o què s'ha de fer, cadascú agafa el llapis o el bolígraf i apunta la resposta o fa l'exercici al quadern. En aquest moment no es pot parlar, només es pot escriure. Posteriorment, es tornen a col·locar els llapis o bolígrafs al mig de la taula i l'alumne següent es fa càrrec de la pregunta o de l'exercici que segueix.

El joc de les paraules: El mestre o la mestra escriu a la pissarra unes paraules clau sobre el tema que estan treballant o que han acabat de treballar. Cada equip de base (format generalment per quatre integrants) ha d'escriure una frase amb aquestes paraules –una per cada paraula clau– o expressar la idea que hi ha “darrere” d'aquestes paraules.¹⁶

Perquè sigui fàcilment manipulable, escriuen la frase sobre un paper de mida reduïda (una tercera o una quarta part d'un foli). A continuació, seguint un ordre determinat, cada estudiant mostra la frase que ha escrit als companys i les companyes del seu equip, que la corregeixen, la matisen, la completen, etc. D'alguna manera la “fan seva”, i ja és una frase col·lectiva, de tot l'equip, i no tan sols de qui l'ha escrit en primer lloc.

Si hi ha més de quatre paraules clau, es fan les rondes que calgui, seguint el mateix procediment, fins a tenir una frase, degudament supervisada per tot l'equip, per a cada paraula clau. Posteriorment, ordenen les frases sobre la taula seguint un criteri lògic, composant una mena d'esquema-resum o mapa conceptual del tema.

Quan el mestre o la mestra ha donat el vistiplau a l'ordre que han definit, numeren les frases i, per parelles i per torns, s'encarreguen de passar-les a net i de fer-ne una còpia per a cada membre de l'equip.

---

16. Adaptada de Spencer Kagan (1999).

Glossari

ACNUR: L'Oficina de l'Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Refugiats va ser creada el 14 de desembre del 1950 per l'Assemblea General de les Nacions Unides. Té el mandat de dirigir i coordinar l'acció internacional per protegir i resoldre els problemes de les persones refugiades i apàtrides a tot el món. Treballa per garantir que totes les persones puguin exercir el dret a buscar asil i a trobar protecció en un altre Estat. A més, identifica solucions duradores per als refugiats, com ara la repatriació voluntària en condicions dignes i segures, la integració local o el reassentament en un país tercer.

Asil: Protecció o refugi que dona un país a les persones estrangeres que reconeix com a refugiades. El reconeixement del dret d'asil d'una persona implica, a més, que l'Estat li concedeixi la documentació i l'autorització necessàries per residir-hi i treballar-hi.

Camp de refugiats: Un camp de refugiats es crea per donar acollida, durant un període determinat, a un grup de persones que han hagut de deixar casa seva i que ara busquen un lloc millor per poder refer la vida. Els habitants d'un camp de refugiats no tan sols necessiten un lloc per dormir, sinó també aliments i assistència mèdica. Els desplaçats que arriben a un camp de refugiats ho fan amb diferents necessitats. A vegades, la seva situació se soluciona en un termini breu, però en altres han de quedar-s'hi durant anys. Per exemple, els refugiats de Kosovo a Albània van ser al camp només tres mesos, però els de Somàlia viuen als camps de Kenia des del 1991. Després de tot aquest temps, han anat construint una veritable comunitat amb les necessitats pròpies d'una ciutat, que necessita una planificació específica.

Convenció de Ginebra del 1951 sobre l'Estatut dels Refugiats i el Protocol Addicional de Nova York del 1967: Bases legals que, des de la seva aprovació, han permès protegir milions de persones refugiades a tot el planeta. Tots dos documents estableixen qui és una persona refugiada, així com els mecanismes de protecció i assistència, i els drets socials que han de garantir els Estats signants.

Declaració Universal dels Drets Humans (DUDH): Document declaratiu adoptat per l'Assemblea General de les Nacions Unides en la Resolució 217 A (III), el 10 de desembre del 1948 a París. En els 30 articles de què consta recull els drets humans considerats bàsics, a partir de la carta de San Francisco (26 de juny del 1945). Els drets humans són drets inherents a tots els éssers humans, sense distinció de nacionalitat, de lloc de residència, de sexe, d'origen nacional o ètnic, de color, de religió, de llengua o de qualsevol altra condició. Tots tenim els mateixos drets humans, sense cap mena de discriminació. Aquests drets són interrelacionats, interdependents i indivisibles.

Emigració: Acte de sortir d'un Estat amb el propòsit d'assentar-se en un altre. Les normes internacionals de drets humans estableixen

el dret de tota persona de sortir de qualsevol país, inclòs el propi. Només en circumstàncies determinades l'Estat pot imposar restriccions a aquest dret. Les prohibicions de sortida del país reposen, en general, en mandats judicials.

FAO: Organització de les Nacions Unides per a l'Agricultura i l'Alimentació, fundada el 1945. És un dels organismes especialitzats més grans de les Nacions Unides. El seu objectiu principal és aconseguir un món en el qual imperi la seguretat alimentària elevant els nivells de nutrició, millorant la productivitat agrícola i les condicions de la població rural, i contribuint a l'expansió de l'economia mundial.

Immigració: Procés pel qual persones no nacionals ingressen (entren) en un país per tal d'establir-s'hi.

Migració: Moviment de població cap al territori d'un altre Estat o dins del mateix Estat, que abraça tot moviment de persones sigui quina en sigui la mida, la composició o les causes; inclou migració de refugiats, persones desplaçades, persones desarrelades i migrants econòmics.

Permís de residència: Document legal expedit per les autoritats competents d'un Estat a un estranger en el qual es fa constar que aquest estranger té dret a viure en aquest Estat.

Permís de treball: Document legal expedit per les autoritats competents d'un Estat, necessari per a l'ocupació del treballador migrant al país hoste.

Persona desplaçada: A l'igual que la persona refugiada, una persona desplaçada ha hagut d'abandonar casa seva per por a perdre la vida. La diferència és que, en aquest cas, no ha creuat cap frontera, sinó que intenta buscar un lloc segur al seu propi país.

Persona refugiada: Persona que es veu obligada a sortir del seu país per por de ser perseguida per la seva raça, religió, nacionalitat, opinió política o altres raons. Aquesta definició també inclou les persones que fugen de conflictes armats o de situacions de violència generalitzada. Obtenir la condició de persona refugiada implica les mesures següents: autorització de residència, expedició de documents de viatge i d'identitat, i autorització per treballar.

Persona sol·licitant d'asil: Persona que sol·licita el reconeixement com a persona refugiada en un altre país i que es troba a l'espera de la resolució de la seva sol·licitud.

Reunificació familiar: Eina jurídica que permet tornar a reunir al país d'acollida la família que es va veure obligada a separar-se en fugir del país d'origen. Aquesta mesura millora la qualitat de vida i la situació social i econòmica de la família reagrupada.

Reassentament: Instrument de protecció per a les persones refugiades. Una persona és reassentada quan és acollida per un país diferent del primer on va arribar després d'abandonar el seu

país d'origen. El reassentament existeix perquè a vegades el primer país d'acollida no pot garantir la seguretat ni la integritat del refugiat, perquè no pot afrontar l'arribada de moltes persones refugiades en un període de temps o perquè un tercer país (el de reassentament) ofereix millors possibilitats per a la integració social de la persona refugiada. Per a algunes persones refugiades, com ara nens, nenes, dones sotmeses a assetjament sexual o persones amb discapacitat, el reassentament pot ser una taula de salvació.

Repatriació: El dret individual d'un refugiat o d'un presoner de guerra de tornar al país d'origen en determinades condicions està previst en diversos instruments internacionals (Convencions de Ginebra del 1949 i Protocols del 1977, Reglament sobre les lleis i costums de la guerra terrestre, annex a la Quarta Convenció de l'Haia del 1907, instruments de drets humans, així com el dret internacional consuetudinari). El dret a la repatriació es confereix a la persona a títol individual i no a l'autoritat que la reté. A més, la repatriació està subjecta a l'obligació de l'autoritat d'alliberar les persones elegibles (soldats i civils) i a l'obligació del país d'origen de rebre els seus propis nacionals.

Repatriació voluntària: Retorn al país d'origen de persones que reuneixen els requisits arran del desig de tornar expressat lliurement.

Repatriació involuntària/forçosa: Repatriació de refugiats al país d'origen que el país receptor fomenta quan crea circumstàncies que no deixen cap altra alternativa als refugiats que no sigui la repatriació. Com que la repatriació és un dret personal (diferent de l'expulsió o de la deportació, originalment vinculades a la sobirania de l'Estat), ni l'Estat de la nacionalitat, ni el de residència temporal, ni tampoc el que exerceix la jurisdicció sobre ells no pot procedir a la repatriació contra la voluntat d'una persona elegible, es tracti d'un refugiat o d'un presoner de guerra. D'acord amb el dret internacional contemporani, els presoners de guerra o refugiats que rebutgen ser repatriats, particularment si tenen motius de tenir por en el seu propi país, han de ser protegits i beneficiar-se, si és possible, d'asil temporal o permanent.

Rutes legals i segures: Seguit d'eines i de figures jurídiques utilitzades per protegir els drets de les persones que es veuen obligades a abandonar el seu país a causa de conflictes armats, persecucions, pobresa, etc. Entre elles destaquen la figura del reassentament, la protecció subsidiària o el reagrupament familiar.

Fonts:

Amnistia Internacional: <https://www.es.amnesty.org/en-que-estamos/campanas/yoacojo/glosario-de-terminos/>.

Organització Internacional sobre les Migracions (OIM), glossari bàsic: http://publicacions.iom.int/system/files/pdf/imL7_sp.pdf

Recursos complementaris

Migracions forçoses i població refugiada. Per treballar a l'aula:

UNICEF, *Cuentos sin hadas: La historia de Ivine y Almohada*
www.youtube.com/watch?v=7fPSTajjSd4

ACNUR Mèxic, contes infantils,
<http://culturacolectiva.com/7-cuentos-infantiles-que-te-acercaran-a-la-realidad-de-los-refugiados/>

#ABPRefugiados

Projecte interdisciplinari per treballar el tema dels refugiats i els migrants.

Bateria de recursos documentals, curts, vinyetes, gràfiques interactives, fotografies, propostes de literatura juvenil, activitats per treballar en llengua estrangera, etc.,
<http://abprefugiados.blogspot.com.es/>

Migracions forçoses i població refugiada. Per al professorat:

Pàgines web d'interès:

www.es.amnesty.org
www.acnur.es/
www.proactivaopenarms.org/es
www.msf.es/

Veinte reflexiones de una emigrante,
<https://youtu.be/671xpkNk29c>

CEAR, *Acceso a la protección: Un derecho humano*
www.cear.es/wp-content/uploads/2013/05/INFORME-FINAL.pdf

ACNUR, *Tendencias globales: Desplazamiento forzado en 2014*
http://acnur.es/portada/slider_destacados/img/PDF_141015184925.pdf

Oxfam, *Right to a Future: Empowering refugees from Syria and host governments to face a long-term crisis,* noviembre de 2015
<https://www.oxfam.org/en/research/syria-refugees-right-future>

Itziar Ruiz-Giménez, *En Europa hay una batalla sobre quién tiene derecho a tener derechos,* Ágora
<http://www.agora-revistaonline.com/single-post/2016/04/18/ENTREVISTAS-Itziar-RuizGim%C3%A9nez-En-Europa-hay-una-batalla-sobre-qui%C3%A9n-tiene-derecho-a-tener-derechos>

Diversitat i interculturalitat

Carbonell, F., “Decálogo para una educación intercultural”, *Cuadernos de Pedagogía*, 290. Barcelona: Ed. CISSPRAXIS SA, 2002.

Casanova, M. A., “La interculturalidad como factor de calidad en la escuela”, a Soriano (coord.), *La interculturalidad como factor de calidad educativa*, Madrid: La Muralla, 2005.

UPD VI – IMELSA, *Guía de gestión de la diversidad cultural y la convivencia*,
<http://www1.ocupacio.gva.es:8084/adient/mediateca/general/guia-didactica-de-Gestion-de-la-diversidad-cultural-y-la-convivencia.pdf>

Fernando Relinque Medina i Nidia Gloria Mora Quiñones, *Interculturalidad y gestión de la diversidad. El reto de la nueva sociedad*, Junta d’Andalusia

http://www.juntadeandalucia.es/export/drupaljda/interculturalidad_gestion_diversidad.pdf

UNICEF i Ministeri d’Educació Perú, *La interculturalidad en educación*

http://www.unicef.org/peru/_files/Publicaciones/Educacionbasica/peru_educacion_interculturalidad.pdf

Guia metodològica de “Transversalización del enfoque de interculturalidad en programas y proyectos del sector gobernabilidad” a partir de l’experiència del Programa “Buen Gobierno y Reforma del Estado” del Perú

<http://centroderecursos.cultura.pe/sites/default/files/rb/pdf/Guia%20metodologica%20de%20transversalizacion%20del%20enfoco%20de%20interculturalidad.pdf>

Educació intercultural. Alumnat d’origen estranger, Generalitat de Catalunya, Departament d’Ensenyament

<http://xtec.gencat.cat/web/.content/projectes/alumnat-origen-estranger/suport-linguistic-social/publicacions/quadern-SLS-educacio-intercultural.pdf>

Educació intercultural. Projecte de convivència i èxit educatiu, setembre de 2014, Generalitat de Catalunya, Departament d’Ensenyament

<http://xtec.gencat.cat/web/.content/alfresco/d/d/workspace/SpacesStore/0063/905e9278-9ca1-4768-afb2-09c9c6288759/intercultural.pdf>

Gestió emocional

Rafael Bisquerra, Grup d’Orientació Psicopedagògica a la Universitat de Barcelona,

www.rafaelbisquerra.com/es/educacion-emocional/objetivos-educacion-emocional.html

10 pel·lícules sobre intel·ligència emocional i social,

<http://habilidadsocial.com/peliculas-inteligencia-emocional-y-social/>

Ciutadania global: www.kaidara.org

Intermón-Oxfam, *Centres educatius transformadors: ciutadania global i transformació social*, Barcelona: Editorial Intermón-Oxfam, 2012

www.kaidara.org/es/centros-educativos-transformadores

Intermón-Oxfam, *Pistes per canviar l'escola*, Barcelona: Editorial Intermón-Oxfam, 2009

www.kaidara.org/es/Pistas-para-cambiar-la-_escuela

Autoria:

Barabara Educació SCCL.

Coordinació:

Begoña Carmona

Xarxa d'educadors i educadores per a una ciutadania global:

La comissió de Connectant mons de la Xarxa assessora i dóna seguiment a l'elaboració dels continguts d'aquesta proposta educativa: Pablo Cuenca, Santiago García, Esther Gutiérrez, Teresa Hernández, Flor López, Jordi Riera, Elisabeth Santpere i Arantza Zubizarreta.

Disseny i maquetació:

Estudi Lluís Torres

Correcció lingüística i traducció:

Albert Nolla

Il·lustració:

Espais Telemàtics

Més informació sobre la proposta educativa d'Oxfam Intermón

- Web: <http://www.oxfamintermon.org/ca/que-fem/campanyes-educacio/educacio>
- Facebook: "Educar per a una ciutadania global" <https://www.facebook.com/Educar-para-una-ciudadan%C3%ADa-global-765403543496049/>
- Correu: educacion@oxfamintermon.org

Aquesta obra té una llicència Creative Commons.

Ajuntament
de Barcelona

OXFAM Intermón